

Ресурсно–технічний потенціал сільськогосподарських підприємств: стан та тенденції розвитку

У статті проаналізований ресурсно–технічний потенціал аграрних підприємств та обґрунтовано теоретико–методичні засади щодо забезпечення підвищення його ефективного використання.

Ключові слова: ресурсно–технічний потенціал, основні засоби, ефективність, сільськогосподарські підприємства, виробнича діяльність.

Ресурсно–технический потенциал сельскохозяйственных предприятий: состояние и тенденции развития

В статье проанализирован ресурсно–технический потенциал аграрных предприятий и обоснованы теоретико–методические принципы обеспечения повышения его эффективного использования.

Ключевые слова: ресурсно–технический потенциал, основные средства, эффективность, сельскохозяйственные предприятия, производственная деятельность.

Resource–technical potential of agricultural enterprises: state and tendencies of development

In the article analyzed the resource–technical potential of agrarian enterprises and justified the theoretic and methodical principles of provision in order to increase its effective use.

Keywords: resource–technical potential, fixed assets, efficiency, agricultural enterprises, production activity.

Постановка проблеми. В ринкових умовах господарювання ресурсно–технічний потенціал сільськогосподарських підприємств набув важливого значення, оскільки від нього залежать розвиток аграрного сектору економіки, темпи розширеного відтворення, зростання продуктивності праці, збільшення обсягів виробництва конкурентоспроможної продукції. Забезпечення аграрних підприємств України ресурсно–технічним потенціалом та раціональне його використання мають вагоме значення для суттєвого підвищення ефективності господарювання. Як відомо, в Україні внаслідок диспаритету цін було зруйновано технічний потенціал сільського господарства, відбувся перехід до примітивних технологій виробництва сільськогосподарської продукції в аграрних підприємствах різних організаційно–правових форм господарювання. Виникає гостра потреба у вивченні основних тенденцій розвитку ресурсно–технічного потенціалу аграрних підприємств та розробки відповідних пропозицій щодо покращення його використання.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблеми ресурсно–технічного потенціалу аграрних підприємств та його переозброєння на новітній техніко–технологічній основі досліджували такі вчені–економісти, як: І.Д. Бурковський, Я.К. Білоусько, А.В. Бурилко, О.Ю. Єрмаков, В.В. Іванишин, Г.М. Підлісецький, В.О. Питулько, В.Л. Товстолят, В.П. Ситник, В.С. Шибанін та багато інших. Проте, незважаючи на широкий спектр науково–методичних підходів дослідження, недостатньо опрацьованими залишаються питання пріоритетних напрямів аграрної політики щодо ефективного використання ресурсно–технічного потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Метою статті є аналіз сучасного стану ресурсно–технічного потенціалу та обґрунтування практичних рекомендацій щодо підвищення рівня його використання у сільськогосподарських підприємствах.

Виклад основного матеріалу. Водночас необхідно відзначити, що від рівня забезпеченості підприємств відповідними технічними засобами залежить впровадження інтенсивних та індустріальних технологій сільськогосподарського виробництва. Із зміцненням і розвитком матеріально–технічної бази аграрних підприємств збільшується виробництво сільськогосподарської продукції.

На початку 90–х років у сільськогосподарському виробництві було сформовано машинно–тракторний парк та ремонтно–обслуговуючу базу, які забезпечували виробництво сільськогосподарської продукції за інтенсивними технологіями, що сприяло зростанню урожайності сільськогосподарських культур та продуктивності тваринництва, нарощуванню валового виробництва продукції. З переходом до ринкової економіки ціни на сільськогосподарську техніку та ремонтно–експлуатаційні матеріали зросли у 6–8 разів і більше, що призвело до скорочення закупівлі нової техніки, а окремих сільськогосподарських машин зовсім припинилась. Коефіцієнт оновлення матеріально–технічної бази знизився в 10 разів. Через це машинно–тракторний парк сільськогосподарських підприємств морально застарів, фізично спрацювався та кількісно зменшився.

У процесі створення нових організаційно–правових структур у сільськогосподарському виробництві відбулося вилучення техніки, а та, що залишилася, застаріла і здебільшого непридатна для використання. В Україні забезпеченість аграрних підприємств тракторами, комбайнами та іншою сільськогосподарською технікою становить 45–50% потреби. Понад 90% технічних засобів потребують негайної заміни через їхню зношеність [4].

Необхідно зазначити, що вітчизняна офіційна статистика повністю не відображує наявність техніки у сільському господарстві, зокрема, у новостворених фермерських гос–

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Наявність основних видів техніки у сільськогосподарських підприємствах Васильківського району Київської області (на кінець року; одиниць)

Вид техніки	Роки					
	2010	2011	2012	2013	2014	2014 у % до 2010
Трактори всіх марок у т.ч.:	460	435	499	487	467	101,5
наявність тракторів усіх марок (без тракторів на яких, змонтовані машини)	382	379	443	445	422	110,5
наявність тракторів, на яких змонтовані машини	78	56	56	42	45	57,7
Зернозбиральні комбайни	69	67	60	48	51	73,9
Кукурудзозбиральні комбайни	3	2	1	1	1	33,3
Кормозбиральні комбайни	22	21	18	12	12	54,5
Картоплезбиральні комбайни	22	21	18	12	12	54,5
Картоплесаджалки	12	10	8	6	8	66,7
Бурякозбиральні машини	24	22	18	18	19	79,2
Жатки валкові	41	40	31	23	27	65,9
Сівалки всіх видів	174	172	155	149	154	88,5
Сінокосарки тракторні	32	31	29	26	28	87,5
Доїльні установки та агрегати	25	23	14	11	13	52,0
Роздавачі кормів для:						
великої рогатої худоби	19	18	17	18	17	89,5
свиной	7	6	5	5	5	71,4

Розраховано автором за даними звітності сільськогосподарських підприємств Васильківського району Київської області за 2010–2014 роки [5].
* Сільськогосподарські підприємства, що ведуть бухгалтерський облік у повному обсязі.

подарствах і господарствах населення. У цих сільських виробників, як правило, працюють уже списані у сільськогосподарських підприємствах старі машини, які не відображені у бухгалтерському й статистичному обліку. В організованих сучасних великих аграрних корпораціях нова техніка часто не обліковується як така, що використовується у сільськогосподарському виробництві.

Варто зауважити, що парк сільськогосподарської техніки у підприємствах Васильківського району Київської області за 2010–2014 роки (див. табл.) щорічно зменшується, що негативно позначається на виробництві сільськогосподарської продукції. Кількісна забезпеченість аграрних підприємств основними сільськогосподарськими машинами продовжує скорочуватися і становить на сьогодні лише 50–65% від технологічної потреби.

За результатами проведеного дослідження (див. табл.) варто відмітити, що за аналізований період тракторів усіх марок збільшилося на 1,5%, а тракторів усіх марок (без тракторів на яких, змонтовані машини) – на 10,5%. Проте слід відзначити, що зернозбиральних комбайнів у 2014 році зменшилося на 26,1%, кукурудзозбиральних комбайнів – на 66,7, кормозбиральних та картоплезбиральних комбайнів – на 45,5, картоплесаджалок – на 33,3, бурякозбиральних машин – на 20,8, жаток валкових – на 34,1, сівалок всіх видів – на 11,5, сінокосарок тракторних – на 12,5, доїльних установок та агрегатів – на 48, роздавачів кормів для великої рогатої худоби та свиней відповідно на 10,5 і 28,6% порівняно зі статистичними даними 2010 року. Варто відзначити, що велика кількість сільськогосподарської техніки у підприємствах перебуває у несправному стані.

Динаміка тракторів сільськогосподарських підприємств Васильківського району Київської області за їх потужністю представлена на рис. 1. Аналіз даних рис. 1 свідчить, що у 2014 році у структурі тракторів 50,3% займають трактори

потужністю від 40 до 60 кВт, 23,3% – трактори потужністю понад 100 кВт, 22,7% – трактори від 60 до 100 кВт, 3,6% – трактори менше 40 кВт.

Забезпеченість аграрних підприємств технікою і високоефективне використання її мають особливе значення. Адже кількість і якість сільськогосподарської продукції значною мірою залежать від дотримання визначених строків виконання окремих виробничих процесів і робіт. У складі техніки, що використовується в господарствах, переважає машинно–тракторний парк. За його допомогою виконуються механізовані роботи в рослинництві, тваринництві, на транспорті та в інших галузях. Забезпечення ефективного використання техніки та необхідність виконання комплексу механізованих робіт в оптимальні строки зумовлюють обґрунтування кількісного та структурного складу машинно–тракторного парку підприємства [1–3].

Протягом останніх років у сільськогосподарських підприємствах спостерігається скорочення машинно–тракторного парку, кількості вантажних автомобілів та зниження провізних можливостей господарств. Чисельність та якісний склад автопарку не забезпечує потреб виробництва, спричинює зменшення обсягів перевезень вантажів в аграрних підприємствах. Розвиток і особливості матеріально–технічної бази аграрного підприємства визначають його можливості щодо обсягу виробництва і реалізації продукції. Зростання й удосконалення засобів виробництва забезпечують підвищення технічної оснащеності підприємства і становлять матеріальну основу його виробничої потужності. Наявність основних засобів у сільськогосподарських підприємствах Васильківського району Київської області наведена на рис. 2.

За даними рис. 2, у досліджуваному регіоні наявність основних засобів у сільськогосподарських підприємствах у 2014 році становила 359,3 млн. грн., що на 72,7 млн. грн. менше порівняно з 2010 роком. Протягом останніх років у більшості сільсько–

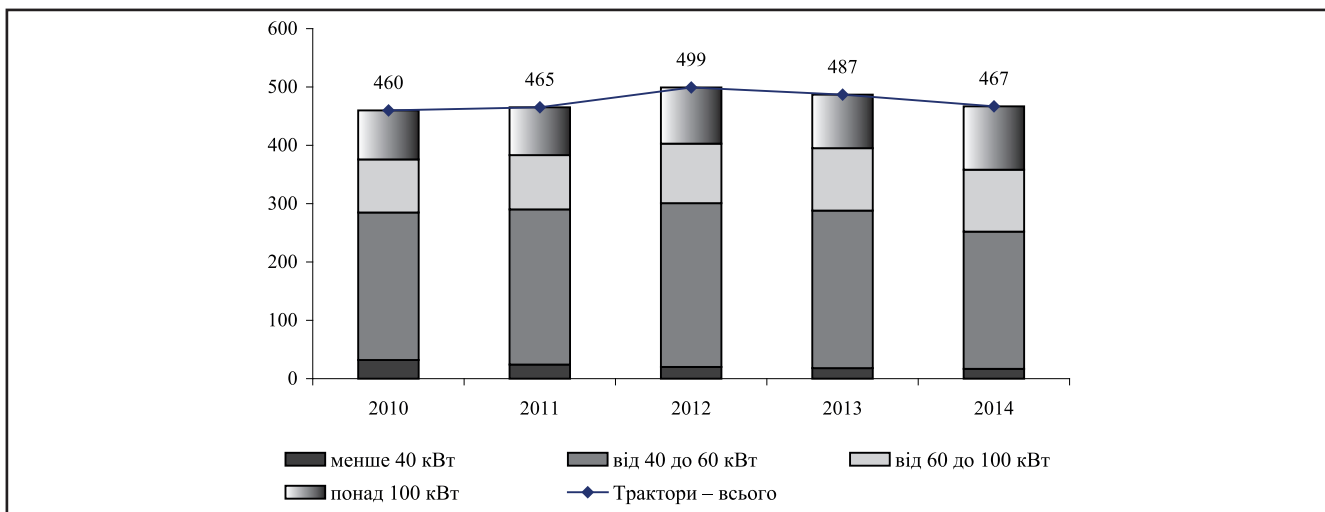

Рисунок 1. Динаміка тракторів сільськогосподарських підприємств Васильківського району Київської області за їхньою потужністю

Побудовано автором за даними звітності сільськогосподарських підприємств Васильківського району Київської області за 2010–2014 роки [5].
* Сільськогосподарські підприємства, що ведуть бухгалтерський облік у повному обсязі.

господарських підприємств України спостерігається низький рівень відтворювальних процесів основних засобів і ефективності їх використання. В аграрному виробництві парк діючих тракторів і комбайнів містить більше двох третин спрацьованих і технічно застарілих одиниць. Саме цим передовсім обумовлюється невідкладне завдання прискорення відтворення основних засобів і підвищення ефективності їх використання.

Прискорення оновлення матеріально-технічної бази підприємств, збільшення масштабів вилучення з виробництва технічно застарілих і економічно малоефективних машин та устаткування є основою підвищення ефективності використання виробничих засобів. При цьому інтенсифікація відтворювальних процесів в аграрному виробництві потребує мобілізації великих фінансових коштів. У повному обсязі вона можлива за умови державної підтримки, а також широкого залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій.

Одним з ефективних напрямів, що забезпечує раціональне використання основних засобів, є впровадження комп-

лексної механізації і автоматизації сільськогосподарського виробництва, ресурсозберігаючих та безвідходних технологій. Так, за рахунок усунення втрат на всіх стадіях сільськогосподарського виробництва, поліпшення зберігання й реалізації виробленої продукції продовольчий фонд країни можна збільшити на 20–25% [6].

Вагомого підвищення ефективності використання основних засобів на підприємствах можна здобути завдяки використанню передових форм суспільної організації виробництва (концентрації, спеціалізації, кооперування та комбінування тощо).

Важливим напрямом підвищення ефективності використання основних засобів є поліпшення і розвиток системи матеріального стимулювання працівників підприємств за ефективне і раціональне використання сільськогосподарської техніки і обладнання. Ефективне використання основних засобів тісно пов'язане з впровадженням нового економічного механізму господарювання, який зацікавить власника і ви-

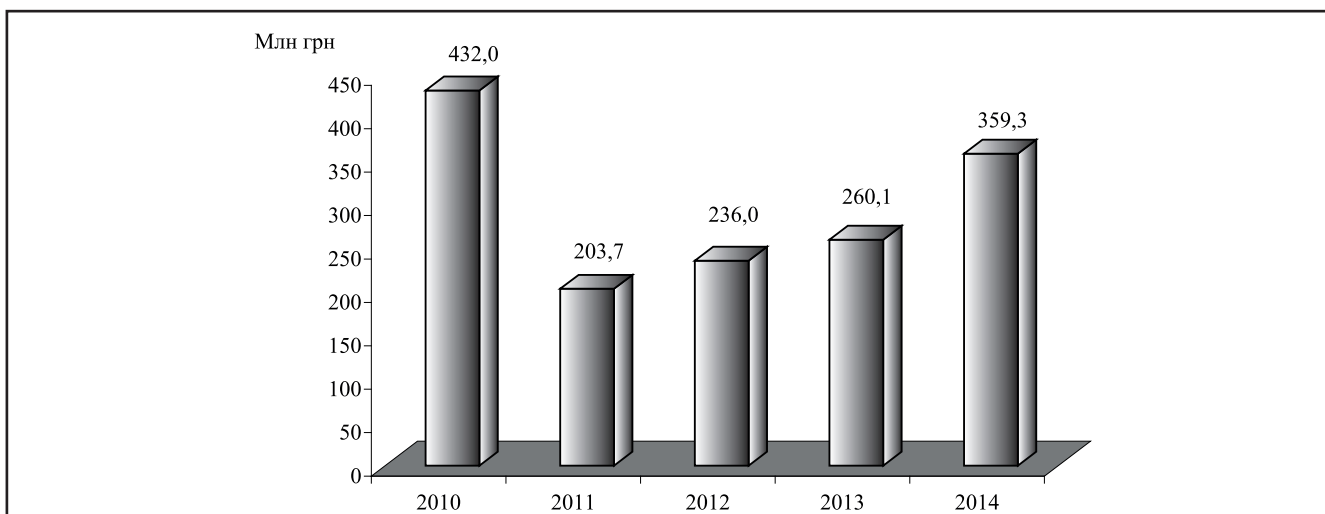

Рисунок 2. Наявність основних засобів у сільськогосподарських підприємствах Васильківського району Київської області (на початок року у фактичних цінах), млн. грн.

Побудовано автором за даними звітності сільськогосподарських підприємств Васильківського району Київської області за 2010–2014 роки [5].
* Сільськогосподарські підприємства, що ведуть бухгалтерський облік у повному обсязі.

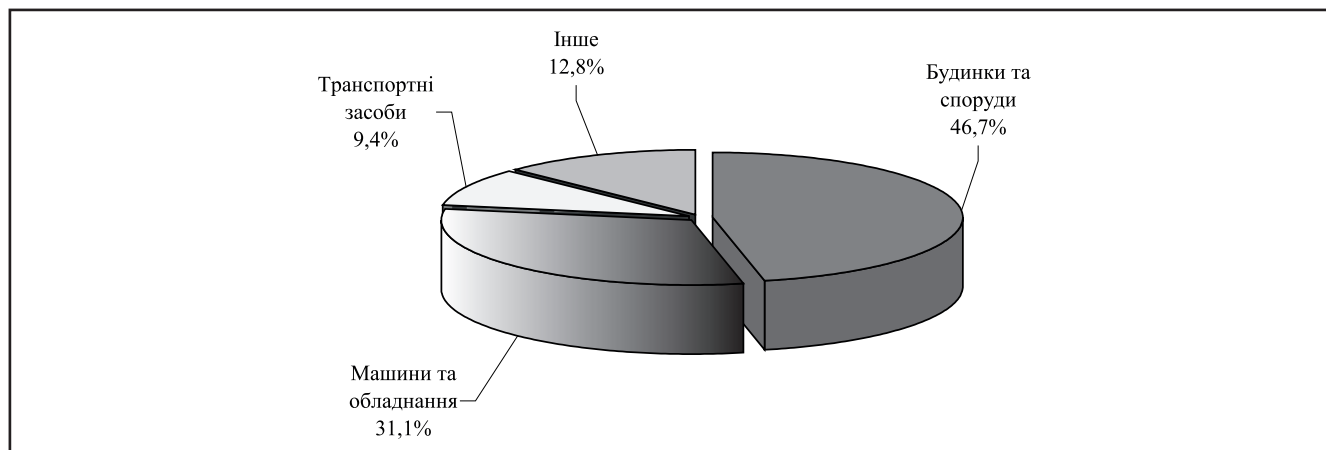

Рисунок 3. Склад основних засобів за основним видом діяльності у сільськогосподарських підприємствах Васильківського району Київської області, 2014 рік

Побудовано автором за даними звітності сільськогосподарських підприємств Васильківського району Київської області за 2014 рік [5].

* Сільськогосподарські підприємства, що ведуть бухгалтерський облік у повному обсязі.

робника в раціональному використанні виробничих ресурсів, спонукає їх широко застосовувати досягнення науки і техніки. Запровадженню нового економічного механізму господарювання сприятимуть: удосконалення системи оподаткування; побудова системи оплати праці залежно від кінцевих результатів виробництва; державна підтримка інвестиційних проєктів та підприємницької діяльності аграрних формувань [8].

Нині внаслідок некомплексного формування основних засобів створені потужності, які неповністю враховують потреби виробництва. Це зумовило те, що одні групи основних засобів недовикористовуються, а іншими виробництво забезпечене недостатньо. Зокрема, в господарствах України недовикористовуються 25–30% потужностей тваринницьких приміщень. Поряд із цим забезпеченість капітальними плодосховищами становить 23%, сіносховищами – 68%, складами для зберігання мінеральних добрив та пестицидів – 62% [7].

Склад основних засобів за основним видом діяльності у сільськогосподарських підприємствах Васильківського району Київської області наведений на рис. 3. Аналізуючи дані рис. 3, варто зазначити, що у 2014 році будинки та споруди становили 46,7%, машини та обладнання – 31,1%, транспортні засоби – 9,4%, інше – 12,8%.

Головною ознакою підвищення ефективності використання основних засобів сільськогосподарського підприємства є зростання обсягу виробництва і реалізації продукції. Важливою умовою ефективного використання основних засобів в аграрному виробництві є поліпшення структури основних засобів підприємства. Необхідно значно підвищити питому вагу тих видів засобів, які відіграють найбільш активну роль у підвищенні урожайності культур, продуктивності тварин, якості і збереження продукції.

На сучасному етапі зросла потреба в об'єктивній оцінці основних засобів сільськогосподарських товаровиробників як на макро-, так і мікрорівні. У макроекономічному вимірі оцінка галузевого основного капіталу необхідна для вироблення дієвої державної аграрної політики в частині технічного переоснащення аграрного виробництва. Оперування достовірною інформацією дасть можливість у національних масштабах визначити потребу в інвестиціях на формування сучасної матеріально-технічної бази сільського господарства в части-

ні основних виробничих засобів. Об'єктивна оцінка потреби в інвестиціях стане інформаційною основою для обґрунтування та реалізації амортизаційної, інвестиційної, кредитної й технічної політики в державі, які забезпечують умови відтворення та оновлення основних засобів в аграрному секторі.

Забезпечення високих темпів розвитку сільськогосподарських підприємств та підвищення ефективності виробництва можливе за умови інтенсивного відтворення і раціонального використання основного капіталу. Показники відтворення основного капіталу характеризують процес його руху і технічний стан, що безпосередньо впливає на ефективність використання засобів праці. Розвиток підприємства, темпи зростання виробництва сільськогосподарської продукції та підвищення продуктивності праці залежать від оснащеності підприємства основним капіталом [9]. Підвищення рівня оснащеності основними засобами є основою удосконалення матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств.

Сучасні тенденції ресурсозабезпечення аграрного виробництва характерні спадом площ використовуваних сільськогосподарських угідь, зменшенням чисельності зайнятих працівників, низьким рівнем оплати праці, недостатньою кількістю матеріально-технічних ресурсів, що унеможливує відтворення сільського господарства на належному рівні. Для покращення ситуації, що виникла, суттєва роль має належати механізмам державної підтримки агровиробників, забезпеченню еквівалентного обміну між сільським господарством та іншими галузями АПК, пільговому кредитуванню, оподаткуванню, врегулюванню лізингових та інвестиційних процесів тощо.

Висновки

Результати досліджень вказують на те, що економічно потужним сільськогосподарським підприємствам із великими обсягами робіт комплектувати машинно-тракторний парк необхідно виходячи з власних можливостей, а економічно слабким господарствам із невеликими обсягами робіт – доцільно кооперувати кошти для закупівлі техніки й використовувати її на міжгосподарській основі. Це дасть змогу за менших капіталовкладень сформувати раціональний парк машин та інтенсивніше його використовувати. У технічно-справному стані машини підтримуються за рахунок від-

новлювальних ремонтів. Проте можливості таких ремонтів щороку скорочуються, оскільки виходять з ладу базові компоненти конструкцій машин.

Список використаних джерел

1. Єрмаков О.Ю. Ресурсно-технічне забезпечення сільськогосподарських підприємств / О.Ю. Єрмаков, Н.І. Труш. – К.: ЦП «Компринт», 2012. – 173 с.
2. Іщенко Г. Від вітчизняної техніки – до європейської технології / Г. Іщенко // Урядовий кур'єр. – 2007. – №227. – С. 10.
3. Кравчук В.І. Технічна політика АПК в контексті вступу України до СОТ / В.І. Кравчук // Техніка для АПК. – 2008. – №5. – С. 11.
4. Лузан Ю.Я. Напрями розвитку сільськогосподарського виробництва і соціальної сфери села / Ю.Я. Лузан // Економіка АПК. – 2009. – №7. – С. 3–12.

5. Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств Васильківського району Київської області за 2010–2014 роки. Форма №50–сг (річна). Державна служба статистики України.

6. Проблеми реалізації технічної політики в агропромисловому комплексі / [Я.К. Білоусько, А.В. Бурилко, В.О. Галушко та ін.]; за ред. Я.К. Білоуська. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 216 с.

7. Розвиток ринку сільськогосподарської техніки / [Я.К. Білоусько, А.В. Бурилко, В.Л. Товстопят та ін.]. – К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – С. 4.

8. Стан та перспективи розвитку матеріально-технічного забезпечення аграрного виробництва / [Я.К. Білоусько, Г.М. Підлісецький, В.П. Яковенко та ін.]. – К.: ІАЕ УААН, 2003. – 48 с.

9. Тихоненко О.В. Економічні аспекти використання іноземної зернозбиральної техніки в Україні / О.В. Тихоненко // Економіка АПК. – 2009. – №5. – С. 61–65.

Ю.Л. ТРУШ,

к.е.н., доцент, Національний університет харчових технологій,
М.В. ГРИГОРЦІВ,

к.е.н., доцент, Національний університет харчових технологій,
І.А. ЗАЙНЧКОВСЬКА,

к.е.н., доцент, Національний університет харчових технологій

Система управління безпечністю харчових продуктів

Система управління якістю продукції підприємств є одним з основних важелів забезпечення ефективного управління якістю. З розвитком господарських відносин, на нашу думку, актуальними залишаються питання, пов'язані з їх аналізом.

Ключові слова: система управління, безпечність, продукт, підприємство, якість.

Ю.Л. ТРУШ,

к.э.н., доцент, Национальный университет пищевых технологий,
М.В. ГРЫГОРЦИВ,

к.э.н., доцент, Национальный университет пищевых технологий,
И.А. ЗАЙНЧКОВСКАЯ,

к.э.н., доцент, Национальный университет пищевых технологий

Система управления безопасностью пищевых продуктов

Система управления качеством продукции предприятий является одним из основных рычагов обеспечения эффективного управления качеством. С развитием хозяйственных отношений, по нашему мнению, актуальными остаются вопросы, связанные с их анализом.

Ключевые слова: система управления, безопасность, продукт, предприятие, качество.

Y.L. TRUSH,

candidate of economic sciences, National University of Food Technologies,
M.V. HRYHORTSIV,

candidate of economic sciences, National University of Food Technologies,
I.A. ZAYINCHKOVSKAYA,

candidate of economic sciences, National University of Food Technologies

System of food safety

The quality management system of production enterprises is one of the main levers for effective quality management. With the development of economic relations, in our opinion, are relevant issues connected with their analysis.

Keywords: system management, security, product, enterprise quality.

Постановка проблеми. На сьогодні глобалізація ринку харчової продукції привела до необхідності вирішувати проблему безпеки продуктів харчування й необхідності зменшити ризики їхнього негативного впливу на здоров'я людини.

Проблема має настільки серйозний і масштабний характер, що уряди країн і провідні асоціації виробників харчової продукції все частіше торкаються питань безпеки харчової продукції і шукають шляхи її забезпечення та контролю. Найбільш дієвим рішенням називають введення єдиних міжна-

родних стандартів, вимог до забезпечення безпеки харчових продуктів. Тому питання, розглянуті у статті, є актуальними в умовах процесу глобалізації.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. В умовах ринку успіх кожного конкретного товаровиробника оцінюється за рівнем ефективності виробництва, обумовленої першою чергою ступенем задоволення потреб суспільства з найменшими витратами. При цьому в даний час визначальною характеристикою, яка формує суспільні потреби, стає